

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1941

Πώς μαθαίνουμε

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

ΤΟΥ ROBERT LIDDELL

Σε προηγούμενο φύλλο των «Νεοελληνικών Γραμμάτων» διηγήθηκα την ιστορία των ελληνικών σπουδών στην Αγγλία. Τώρα με την προσφατή πνευματική σύμφορη των «Ελλήνων αναγνώστες μου» μελετούμε τ' αρχαία Έλληνικά στην Αγγλία σήμερα. Η κλασική μόρφωση έχει τόσο βαθειά διεισδύσει στο πνεύμα των Αγγλίων πολιτικών και λογοτεχνών, ώστε κανένας μελετητής της αγγλικής ζωής δεν μπορεί να την αγνοήσει. Αν και με την αύξηση της σημασίας των επιστημονικών και των σύγχρονων σπουδών, οι κλασικές μελέτες έπαψαν να κατέχουν την πρωτεύουσα θέση που κατείχαν άλλοτε, εξακολουθούν μοιραστά να είναι η βάση της μόρφωσης που παίρνουν οι μεγαλύτερες μας διάνοιες. Έλπίζουμε ότι η νέα πνευματική Σύμβαση θα κάνει τις ελληνικές σπουδές πιο επίκαιρες και θα τους δώσει μεγαλύτερη ακόμη σημασία.

Όταν ένας σπουδαστής πρωτοπαίνει στο Πανεπιστήμιο για να παρακολουθήσει τον κλασικό κλάδο, υποτίθεται ότι γνωρίζει αρκετά καλά την ελληνική και την λατινική. Αν είχε το εύρημα να πάρει μιάν υποτροφία, τότε έχει περάσει εξετάσεις στις οποίες έγραψε θέματα σε ελληνικό και λατινικό πεζό και έμμετρο λόγο, μετάφρασε άμελέτητα κομμάτια από Έλληνες και Λατίνους συγγραφείς, και απάντησε σε ερωτήσεις που απαιτούν μεγάλη εξοικείωση με τον αρχαίο πολιτισμό. Για να προετοιμαστεί για τέτοιες εξετάσεις πρέπει φυσικά να έχει δουλέψει τεσσερα πέντε χρόνια στο σχολείο, διαβάζοντας πολλούς αρχαίους συγγραφείς. Φυσικά, όλα τα σχολεία δεν ακολουθούν την ίδια μέθοδο. Σ' ένα σχολείο εφαρμόζεται η παρακάτω μέθοδος. Κάθε τρίμηνο προετοιμάζουμε και διαβάζουμε στην τάξη μερικές ραψωδίες του Όμηρου, έναν Λατίνου ποιητή, μιάν ελληνική τραγωδία και μέρος του έργου ενός Έλληνα και ενός Λατίνου πεζογράφου. Για τον πεζό λόγο παίρνουμε τον Πλάτωνα, τον Θουκυδίδη, ή τον Δημοσθένη και τους διαβάζουμε μέσα σε άλλεπάλληλα τρίμηνα, γιατί στα θέματά μας πρέπει να μιμηθούμε το ύφος των τριών αυτών συγγραφέων. Πιο σπάνια συγγραφείς μελετούνται σε ειδικά προχωρημένα τμήματα ή μεταφράζονται χωρίς ποσοτικοασία στην τάξη. Ο κλάδος αυτός είναι δύσκολος και απαιτητικός, πολύ δυσκολότερος από πολλούς άλλους κλάδους και ακόμα είχε το μειονέκτημα να να περιορίζει τον σπουδαστή μόνον αφήνοντας τον να ασχοληθεί και με τη δική του, τη σύγχρονη, φιλολογία. Αλλά για πολλούς Αγγλους η πρώτη τους γνωριμία με την ελληνική ποίηση είναι ο Όμηρος ή ο Αισχύλος.

Ο πιο ομιχλώδης πανεπιστημιακός κλάδος στην Αγγλία είναι η Οξφόρδεια Σχολή των Κλασικών Σπουδών. Βασίζεται πάνω σε μεσαιωνικές εκπαιδευτικές παραδόσεις, κι έτσι ο φοιτητής προτιμάται από τη Γραμματική και τη Ρητορική στα ανώτερα μαθήματα, όπως είναι η Διαλεκτική. Και η διαίρεση αυτή βασίζεται πάνω στην Αριστοτελική αντίληψη για την επιστήμη. Ο σκοπός των σπουδών αυτών είναι να δώσουν στον φοιτητή μιά πληρή ιδέα για τον Έλληνορωμαϊκό πολιτισμό τ' η γλώσσα, τ' η φιλολογία και την εκπαίδευση. Το ιδεώδες είναι να μάθει ο φοιτητής να σκέπτεται παρά να αποταμιεύει γνώσεις και γι' αυτό πρέπει να εξασκεύεται στους αρχαίους συγγραφείς σαν δόξα σκέψης και να μελετά τον αρχαίο κόσμο σαν θέμα σκέψης. Η ελληνική, σαν λεπτότερη και δυσκολότερη γλώσσα και σαν όργανο μιάς σπουδαιότερης λογοτεχνίας και φιλοσοφίας, φυσικά καταλαμβάνει τον περισσότερο καιρό και τραβάει περισσότερο την προσοχή από τις λατινικές σπουδές.

Ο φοιτητής προετοιμάζεται για το πρώτο (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 7)

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΩΤΙΑΔΗ

Ο ήλιος, που «πάντα έφορα και πάντα έπακούει», άστράφτει δλο και πιο ψηλά στον ευρυμέτωπο ουρανό: οι χυμοί, μέσα από την παμμήτεια γη, περνούν από τις ρίζες στους κορμούς κι ανακλαδώνονται ως τα κλαριά που μπουμπουκίζουν: οι κάμποι οι πλατύστηθοι υψώθηκαν την καταπράσινη φορεσιά τους και στολιστηκαν με μυριάδες άγριολούλουδα, χαρωπά σαν την έλπίδα: ειρηνικές, γεμάτες άστρα κι άρώματα οι νύχτες: οι άγατορές και οι δύσεις σκορπούν τις πρώτες και τις ύστατες ανταύγειες της μέρας άπάνω στη γαλάζια γαλήνη του Αιγαίου.

Από το μοναδικό αυτό πανηγύρι της ζωής βμοια μεθούν και συγκλονίζονται οι ανθρώπινες καρδιές. Πλημμυρούν από φώς, χρώματα και πόθους. Νοιώθουν, πότερο από κάθε άλλη έποχή, ώραια, καλή και τρυφερή τη ζωή. Ημείς πάντες που ύδωρ και γαία γεννησόμεθα, σηκώνουμε, μέσα στο ήμελο φάος, το ποτήρι του έρωτα για να το πιούμε, μέσα σε μιά μέρα, σε μιά ώρα, σε μιά στιγμή, μέχρι τρυγός. Τα μάτια που κάποτε, άργα ή γρήγορα, θα τα σκεπάσει το σκοτάδι των άπειρών αιώνων, σπηλώνονται έκστατικά μπροστά στο θαύμα της γης και τ' ουρανού.

Χιλιάδες οι άνοιξες που πέρασαν, εκατομμύρια αυτές που θάρθουν. Γενιές άμέτρητες τις χάρηκαν κι άλλες, ως στη συντέλεια των χρόνων, θα τις γιορτάσουν. Μά έφέτος, άπάνω από τα βουνά, τις θάλασσες, τους κάμπους, τους ανθρώπους, πλανιέται η βροτολοιγός σκιά του Άρη. Ποιά κατάρα την έφερε, δεν το ρωτούμε. Το τρομερό «γιατί» άς το αναγράψει στις σελίδες της ή ιστορία. Την ώρα αυτή, την τόσο ώραια και την τόσο έπίσημη για την ανθρώπινη μοίρα, μάς ενδιαφέρει κάτι άλλο. Η μοναδική άπόφασή που πήραν όκτώ εκατομμύρια ψυχές, που μοχθούν άπάνω στο φτωχό αυτό κομμάτι της γης των καλλιγραμμών βουνών.

Την άπόφασή μας να ζήσουμε έλεύθεροι ή να πεθάνουμε, την πήραμε γιατί άκριβώς είναι άνοιξη. Ναι, γιατί γύρω μας δλα, γη, ουρανός, θάλασσα, με μύριους τρόπους, μάς φωνάζουν το τόσο ή ζωή είναι άνεκτίμητα ώραια, άρνιόμαστε να την προδώσουμε και να την ανταλλάξουμε με μιά άλλη μύρη, άραχλη, άνελέτη, δίχως έλπίδες κι ανθρώπινες άνοιξες ζωής. Δέ μάς τρομάζουν οι άπειρές, γιατί για μάς ο πιο μεγάλος κίνδυνος άπ' όλους είναι ή καταφρόνια, ή σκλαβια και ή ταπεινώση.

Την ώρα αυτή, που έβρα νέον Ισταται, ή Περσεφόνη, ή Μεγάλη Θεά, άνθροτόλιστη και με τους άγέννητους άκόμα καρπούς στις ζωοδότρες χούφτες της ξεκινά από τα σκοτεινά βασίλεια του Άδη για τον άπάγω κόσμο, τι κι άν τόν της Μοίρας το θέλημα είναι να πάρουμε έμεις τον άντίστροφο δρόμο; Τα μάτια μας θα κλεισούν γεμάτα από το δραμα της πιο καλής και της πιο άγιος ώρας της ζωής. Θα φύνομε, από την κονίστρα αυτή του κόσμου,

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 2)

Κεφαλή Αιός: Ο σκηνοπόρων.

Οι ώδες του Κάλβου

ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΟΞΑ

ΤΟΥ ΣΤΕΛΙΟΥ ΧΙΛΙΑΔΑΚΗ

Σοβαρόν, ύψηλόν
Δύσε τόνον, ώ λύρα
Λάβε άστραπήν, και ήθοι,
Λάβε νόος, όμνομέν
Ένδοξον έργον.

Έπρεπε ν' άκουσθούν σαν εισαγωγή, ή σαν σάλπισμα τα λόγια αυτά του ποιητή των Ωδών, για να μπούμε στην άτμόσφαιρα που χαρακτηρίζει το έργο του. Και μεις για ένδοξα έργα θα μιλήσουμε σήμερα. Η σοβαρότητα και ή ύψηλοφροσύνη που ζητάει ο ποιητής από τη Μούσα του, δεν του έχει λείψει ποτέ. Γιατί ο Άνδρέας Κάλβος δεν μοιάζει καθόλου με τους άλλους ποιητές που γνωρίζουμε. Δεν πρέπει να μάς άπασχολήσουνε σήμερα οι λόγοι για τους όποιους ο τραγουδιστής της Άρετής, της Έλευθερίας και της Δόξης μένει άγνωστος και άπλησιastos στους πολλούς. Ίσως ή γλώσσα που μεταχειρίστηκε, αυτός σύγχρονος του Σολωμού, — για να γράφει τις Ωδες του, και τα μέτρα που θέλησε να επιβάλει μέσα σ' αυτές, να ξενίζουμε όσους έχουν συνηθισμένα τ' αυτιά τους στις όμαλότητες και στις γλυκύτητες και στην άρμονία του δεκαπεντασύλλαβου στίχου.

Άλλά πάνω άπ' όλα και ξεχωριστά άπ' αυτά μένει ο θαυμασμός μας προς τον ποιητή, που κανένα αίσθημα, άν δεν έχει την πηγή του από την Άρετή και τη Λευτεριά, δεν έρχεται να ταράξει τη σκέψη του. Ο φανατικός αυτός έραστής και ψάλλτης της Άρετής, το ένδοξα του αυτό δεν το κατεβάσει στο έπίπεδο μιάς στιγμής Χριστιανικής άσκητικής και μιάς ταπεινώσεως δίχως έγωισμό, αλλά την καταλαβαίνει και τη φαντάζεται ως μορφή και έκδήλωση και έκφραση και ενεργεια της δικαιοσύνης και της άνδρείας. Ο Πινθαρκός ποιητής, που έζησε στα χρόνια του άγώνα για την άνεξαρτησία και που τον τραγούδησε με άρχαιοπρέπεια και με εικόνες ύψηλες και παράτολμες, ποτέ δεν θα ήτανε τόσο κατανοητός όσο σήμερα. Τα γεγονότα και οι ήρωισμοί της φυλής μας μάς έχουνε δημιουργήσει την ηρωική εκείνη άτμόσφαιρα, που πρέπει να περιβάλλει το έργο του για να γίνει άντιληπτό. Ο μεγάλος ένθουσιασμός που πρέπει να συγκλονίζει το είναι μας για να αισθανθούμε τον Κάλβο, δεν ύπάρχει άνάγκη να δημιουργηθεί ψεύτικα και έπιπόλαια. Τον ζούμε, και παρακολουθούμε ψυχικά και πνευματικά τα παιδιά και τ' άδέρφια μας, που άπάνω στα βουνά της Άλβονίας γράφουνε με τον ένθουσιασμό και το αίμα τους την νέα Έλληνική έποποιία του 1940. Σήμερα, καλύτερα από κάθε φορά, μπορούμε να καταλάβουμε τις Ωδες του, που όλες τους γύρω από μιά κεντρική ιδέα γυρίζουνε. Την άγάπη προς την πατρίδα. Γιατί κι' αυτή ή Άρετή, την όποια μέλνει, δεν είναι παρά μιά μορφή της φιλοπατρίας. Η Έλευθερία και ή Δόξα, που άποτελούνε τα άλλα δυο ιδανικά του, δεν εξυπηρετούνται κι' αυτές παρά από την ίδια ιδέα. Την Άρετή.

Τα ποιήματά του για την πατρίδα δεν μοιάζουνε με τα κούφια λυρικά φλυαρήματα που κυνηγούνε τις όμοιοκαταληξίες και την έντύπωση. Είναι μαστιγώματα, που δίνονται με ρυθμό γοργό, άλύπητα, για να τονίσουν το χρέος προς την πατρίδα. Είναι σάλπισματα που μπορούν ν' άκουσθούν πάντοτε όταν ή πατρίδα βρίσκεται σε κίνδυνο.

Τρέξατε άδέρφια, τρέξατε,
ψυχάί θερμά, γενναία
εις τον θωμόν τριγύρω
της πατρίδος άστράπτοντα,
τρέξατε πάντες.

Μπροστά στον κίνδυνο της πατρίδας, πρέπει να προφέρει ο καθένας τα πάντα σ' αυτήν, και τ' άγαθά και τ' πλούτη του, να ξεχάσει τα πάθη του και όλοι μαζί οι υπερασπιστές της να πιασθούνε σ' ένα χορό, το χορό της θυσίας.

Τρέξατ' έδώ συμπόνως
τους χορούς άς συμπλέξαμεν,
προσφέρων ο καθένας
λαμπράν θυσίαν, πολύτιμον
εις την πατρίδα.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 2)

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

4. "Υστερα λοιπόν από την κατάλυση της τυραννίας στην Ελλάδα...

ΠΩΣ ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

(ΣΥΝΧΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

το μέρος των εξετάσεων μέσα σε πέντε τρίμηνα. Οι εξετάσεις καλύπτουν την Ελληνική και Λατινική γλώσσα και λογοτεχνία...

διδη καθώς και μερικά βιβλία του Ξενοφώντα. Στη φιλοσοφία τα πιο πολύ μελετημένα κείμενα είναι η Πολιτεία του Πλάτωνα...

μπορεί να μεταλλάξει και τις δυσμενείς συνθήκες σε ευνοϊκές με την τέχνη της. Η Ελληνική της προσφορά στην μετάφραση της Νευτρώνας...

Μια όδη στην Αγγλία. Στην εισαγωγή των Επιστολών της Αγγλίας...

ΠΟΗΜΗ Γ. Σ. ΔΟΥΡΑ: «Είνας», σφ. 80, σελ. 24. Γ. Σ. ΔΟΥΡΑ: «Είνας», σφ. 80, σελ. 24.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ: «Είνας», σφ. 80, σελ. 24.

Μια διόρθωση. Στο ποίημα του κ. Αγγελου Στελιανού...

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ «ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΠΟΥ ΤΑΞΙΔΕΥΟΥΝ» Ποιήματα Του κ. ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

ΕΡΣΚΙΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑ ΣΤΑ ΚΑΠΝΟΤΟΠΙΑ

ΜΕΤΑΦΡ. Γ. ΤΡ.

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

32. "Η Πηληύδα με μου έλεγε πως έχω γαρύφαλο ένα όραμα φέρμα και ένα καπέλο...

Περίπαγοι στην 'Αττική

ΥΜΗΤΤΟΣ

Του Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

«Ο Υμηττός είναι ή μιά απ' τις τρεις πέτρινες θεότητες που παραστέκουν από την αρχαιότητα την πόλη της Παλλάδας. 'Αλλά μπορούμε να ιδούμε το θουνο, χωρίς την ιστορία του, έχει, κι από μόνο του αρκετά στοιχεία άθανασίας. Ο άναίσθητος αυτός θυκος, που τη γύμνια του την κρύβουν — σαν τα μαλλιά το κρανίο — πεύκα, τούφες και θρούμπια, έχει τρόπο να μιλήσει άπνευστίας στο βλέμμα του περαστικού. Θα σου μιλήσει, εκεί που περπατάς, με τη δύσκολη, την τραχιά γλώσσα της γής.

Είναι ή πιο πρόσχημο φροσύνη απ' την 'Αττική. Την άγγιζουν, σχεδόν την κατοικούν, από τη μπροστινή της πλευρά, οι προσφυγικοί συνοικισμοί. Ο Υμηττός στοιχίζει φτηνότερα απ' όλα τα όρενά περίχωρα ώσπου να τον φτάσεις, μόνο τρεις ή τέσσερις δραχμές. Είναι περίπατος σήμερα για τους φτωχούς.

Αρχίζε με πλαγιές, όπως όλα τα θουνά της 'Αττικής. 'Ελα σου λέει, δεν έχω άνιφορο, δεν πρόκειται να κουρασθείς. Δέ χρειάζεσαι άρβύλες και σακκίδια και παγούρια άθλητικά. Σε παίρνω όπως είσαι, απ' τη δουλειά σου, απ' το δωμάτιό σου, άνήξερον από δρεπάσια, χωρίς προμήθειες και προπαιδείες γυμναστικής, για να πάρουμε απλά λίγον άέρα. 'Ελα, παιδί μου, δέ θα πιαστεί ή άνάσα σου κοντά μου. 'Ακούα και δεσποινίδες να υπάρχουν στην παρέα δέ θ' άφήσω έγω να μειωθείς απ' το λαγάνισμά σου.

Πριν ο δρόμος έφτανε μονάχα ως την Καισαριανή. Τώρα προχωρεί, ανεβαίνει στ' 'Αστέρι. Κι έτσι: δέν έχεις ανάγκη να υπομείνεις τις έξυπνάδες του άλλου με το έγω έξρω ένα μονοπάτι άγνωστο, ή άκολουθήσέ με και θά δεις πόσο θά κόψουμε, και τα λοιπά. Ο ίσιος δρόμος, ο κανονικός είναι πιο βολικός, πιο εύχαριστος απ' άλλους. 'Ας μείνουμε πώς κι απ' το στερεότυπο δέ λείπει δ λυρισμός. 'Αρκετά έχουμε παραπλανηθεί με τις ασθασεις του ο καθέννας μας, με τις άσκοπες άπειθορχίες.

Οι άνθρωποι δουλεύουνε στο δόμο. Σκύβουν άπάνου στο άγαθό γάμα και τού δίνουν το σχήμα τους. 'Εκείνο άφήνεται να σαχτεί κατά το γούστο του, ίσπεδάνας, πασαμειρίδες. 'Αλλά με την πρόκληση του θά κίψει τις άλλες του, τις παραξένες του. Αυτό θά γίνει χωρίς πόθεση τάχα, έτσι κατά λάθος. Οι άνθρωποι θά τ' ενασθόσουν, χωρίς πάλι να σανούν πώς το ποσέγγουν. Και το παιγνίδι, άμύλητα θά συνεχίζεται. 'Η άβύσθος μονομαχία θά έχει νίσι σύμβολο στο τέλος.

«Ενας έρνάτης ήλικιωμένος, μ' άσπα μουστάκια, φορεί παλιά ρούχα προσωπά, της χωροφυλακής. Φορεί και μπότες, πέσινα ποδήματα που φούγγουνται με τρεις λουοίδες στο πλάι. Πι τις θέλει αυτές τις παλιάτσες ο χριστιανός, για να τον θοραίσουν άπάνου στο σκάψιμο; Το πόδι έτ; δέ λυγεί, μένει σαν ζέλινο μες στο σκληρό πετό. Πήγαινε ή μως έου να τού τα θνάλει, να τού πείς πώς είναι: περικότα! 'Θά σ' άγριοκοιτάξει και θά πετάξουν φλόγες τα μικρά του μάτια. Ο ίδιος έχει σπηρίζει την όντότητά του σ' αυτό, μην τό παίρνετε στ' άστέια. Μήνες και χρόνους παιδεύονταν πού δέν ξεχώριζε από το πλάθος, έπιτέλους θρήκε τον τάπα. Με πόσασητό κρού, πέρασε στις άντζες του τις χαλασμένες αυτές περικνημίδες. 'Αλλά μην περιμένετε να τις θνάλει. Θά τις κρατήσει: όπως ο Ναπολέοντας τό τοικαντό του.

Πιό πέρα άπαντούμε δυο παιδιά. Κατεβαίνουν Ευπόλητα, φορτωμένα από ένα σακκί πλαγιαστό.

— Πι έχετε αυτό μ' έμα;

— Κουκουάρια.

Μά δέν έδιναν περισσότερες πληροφορίες, δυσπιστοόσαν.

— Νά, πάρτε τη για καραμέλες! τους πέταξε στο τέλος ο σύντροφός του μιά δραχμή.

«Έτρεξαν να τη σηκώσουν χαλάπα.

Παρακινήθηκα κι ένώ απ' τη χεινομία, έκαμα τό ίδιο.

Την κυήγησαν με τον ίδιο ζήλο κι αυτήν γελούσαν τώρα ως τ' αυτή τους.

Λύθηκε τώρα τό στόμα τους, άρχισαν να κελαιδούν. Κατά πού θέλετε να πάτε; μάς ρωτούσαν — να σας δείξουμε έμεις.

«'Αχ, με τί άπλά μέσα πού συνεννοούνται κάποτε 'οι άνθρωποι! Για τα παιδιά, έξάπαντος, δέν υπάρχει καλύτερος μεσάζοντας απ' τα φίλα. Συγκινούνται, δοκιμάζουν άληθινή συγκίνηση, όταν τούς δίνεις.

Σ' ένα σημείο του δρόμου έγινε μιά ανάκαλυψη. 'Εκεί πού πολεμούσαν με τα φουρνέλα, φανερώθηκε ένα στενό άνοιγμα πού τρυπούσε κάθετα τό θράχο. Τό άφησαν, έτσι,

σκέφτηκε να έξορσει τα φαντάσματα, έχει λείψει πρωτότερα ή φαντασία.

Τά εκκλησία μυρίζουν ακόμα λιθάνι. Μυρίζουν ακόμα ποιηση, κάπως ξεθυμασμένη όμως. Οι μορφές των άγιων, φαγωμένες απ' την ύγρασία, δέν άντικρύζουν εύλαθεια. Περιέργεια και φιλομύθεια, για την έποχή, για τό ρυθμό, αυτά έχει να τους προσφέρει ο σύγχρονος προσκυνητής. Ο Παντοκράτορας άπομεινει κι αυτός σ' άμνηστία, εκεί ψηλά, με την άυστηρή έκφρασή του. Πώς να θάλεις σε θεολογία άνθρωπος πού δέν τρομάζουν ούτ' από κατάρα γονού;

Χαλάσματα έχουν άπομεινει από

του ναού κρέμεται θολωτή στον άέρα, με μόνο τους πλάγιους τοίχους, άνοιχτή προς την άνατολή, άφύλαχτη κι από τη δύση. Στο έσωτερικό δέ θρίσκες άλλο από γιδωκοπιές από καιρό σε καιρό θά σταλίζανε πρόβατα, τότε πού περφέρονταν ελεύθερα κι αυτά.

Σε μιά γωνιά, έχοντας άσφαλισμένη μ' ένα ζωρό πέτρις τη ράχη του, στέκε: ένα όμοιομα ανθρώπου. 'Από τη μιά μεριά είναι ο τοίχος, από την άλλη στάχτη, ως ένα μέτρο. Και στη μέση ο φτωχολάζαρος παιδεύεται να συντηρήσει τη φωτιά ριχνοντας έλιόκλαδα μισόχλωρα. Με

κίνηση αυτοματική, με τό μυαλό του σε βάλασες άτέρμονες, σπάσει άδιάκοπα κλώνάκια και τ' άφήνει κάτω ν' άναψουν. 'Η δουλειά τούτη πρέπει να γίνεται όλημέρα, γιατί ο χειμώνας τρώζει και έν άπάρχουν σπύρια.

Τό στήθος είναι έξοσκεπο, βαούτριχο, έξοκλίδια ρούχων κρέμονται από τούς άγκνες. 'Αποφροια και φιλανθρωπία συνθέτουν την άπίθανη αυτή σλουέτα. Και τα πόδια προστατεύονται, γυμνά κι αυτά, μόνο στις πατούσες, από δυο κομμάτια λάστιχο.

— 'Εδώ είσαι από τό καλοκαίρι, 'Αναστάση;

Τόν έξέρμε πώς κάνει θελήματα των παραθεριστών, όταν έδώ γύρω στήνουνται σκηνές. 'Αλλά είχαμε χρόνια να περάσουμε απ' τό μέρος.

— 'Ημουνά μέσα, τώρα θγήκα. Με κρατήσανε τρία χρόνια και τρεις μέρες.

Με τούς μαγικούς αριθμούς είχε μανία κι αυτός.

— Πού σ' είχαμε, στη φυλακή;

— Στο τρελοκομείο!

Μά ή έρώτησή τον έφερε σε άλλον κύκλο.

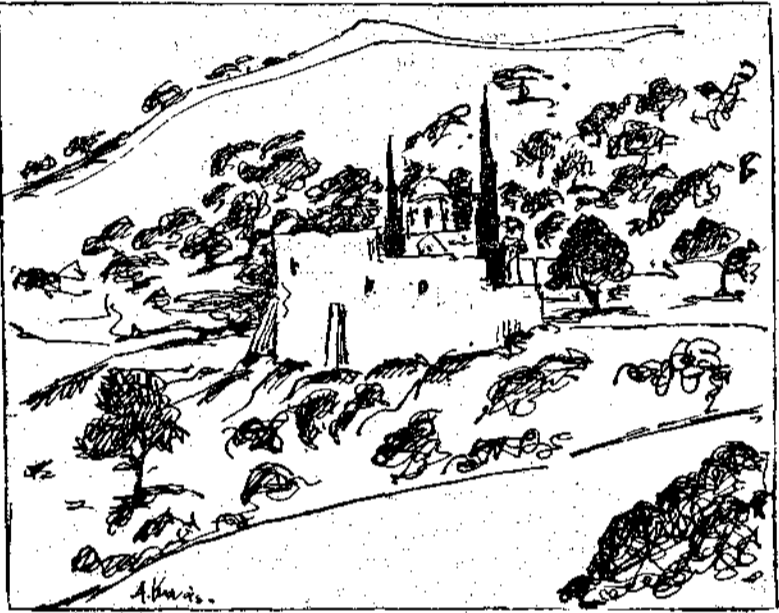
— 'Εσένα δέ σ' είχαν έφταμιση χρόνια φυλακή; ρωτά τό σύντροφό μου.

Πώς σ' άπολύσαν; Σου δώσανε χαρτί;

— Νά, μου δώσαν, πείε ο φίλος μου με τα νερά του, χτυλώντας και την τσέπη του για να δείξει πώς έκει μέσα τό φυλάει.

— Κι έσύ, μου κάνει ο τρελός, ήρθες από την 'Αμερική, απ' τό Τουκάγο. 'Ολα τάχεις, καλά είσαι ντυμένος, μόνο καπέλο σου λείπει.

«'Αρχισε να λογικεύεται ο άνθρωπος, τόν άποχαιρετούμε. Πρωτότερα όμως είδαμε και τό φαί του, μέσα σε μιά φημεριδά. 'Ε λοιπόν, σε θεβαίωνα, εύγενική άναγνώστρια, πώς είτανε χειρότερο από ενός σκυλού.

Τό 'Αστέρι. (Σκίτσος του Α. Κανά.)

«'Αλλά μην τρέχεις, νεαρέ μου. Νά, κάτσε λίγο ακόμα κοντά μου, κάτι να σου δείξω. Τό βλέπεις κείνο πού γαλιζεί μέσα κεί; 'Δές, ένα στρουγυλό, κίτρινοπράσινο πράμα σκορπίζει την άνταύγητά του. Και δίπλα είναι άλλο παρόμοιο φασφορίζει κι αυτό. Πι λές νάσαι; Λίγο παρακάτω ξεχωρίζει μιά κηλίδα μακρουλή. Δέ μοιάζει με μουσούδα πού ύγραθήκε στην άκρη; 'Ω, μη μου λές περισσότερα, τό γνωρίζω. Αυτά είναι ρουθούνια άγριμού, κι εκείνα τ' άλλα μάτια του. Νά τα, με μαγνητίζουν άλύπητα, θαρώ κίόλα πώς θά με σύρουν στα βόθι. Τό ένα άνοίγει: περισσότερο, φαίνεται σά να παίζει μαζί μου. Φοβάμαι, θά με φρεί!

«'Ελα, μην κάνεις, έτσι πιά. Είπανε μιά στάλα πού έπεσε, μόνο αυτό. Τό χέμα πιτσιλίστηκε κάπου, τίποτ' άλλο. Νά μην κάνεις όμως άλλοτε τόν έξυπνο. Και να σκόθεις κάπου κάπου άπάνου από τίς χράσπες, χωρίς μ' κρήτρες κι ύπολογισμούς μες στην ψυχή σου, αν θέλεις να επικοινωνήσεις με τούς παλαιούς.

Είναι σαν ένα μαντείο με τρομερές άποκρίσεις. Δέν είταν οι πρόγονοί μας πιό πολύ φοβιτοίρηδες απ' τούς σημερινούς. Είχαν όμως εδαισθησία κι ο λόγος τότε θογγόσσε από στοιχία. Σε μιά έποχή όμως πού

τά παλιά μοναστήρια, τοίχοι έτοιμορροποι και ρημαγμένα κελλιά. 'Εδώ είταν ή άποθήκη, εκεί ή τραπεζαρία, κάτω από τόν καπνισμένο θάλο στεγνίζονταν τό μαγεριό. Πι κίνηση πού βασιλευε δώ μέσα έναν κ' πρό, και τί πηγαίνελα από τού καλογέρονος, και ψαλιόμενα κι άλονυχτίες! 'Αλλά πήραν ριγέ σινά να λιγοστεύουν, στο τέλος, έσθηνε ή σερά τους. Τό κράτος έχει διορίσει φολακές σήμερα για να κρατούνε τα κλειδιά τους, άφου δέ θαρραίνει την άτυσοφαρία ή μήτε σκιά μοναχού.

Πάει ή άγλη του μοναχισμού! Στά χαρτιά μου διατηρούνται οι δόδες τους — στα χαρτιά και στα κοιμητήρια, πού είναι τό ίδιο.

Μά δέν έμειναν όλοσδ όλου άκατοίχητες οι διαμονές τόν ήσυχαστών. 'Αλλοι τύποι φυγόκοσμοι, άδύνατες ψυχές πού ροθήθηκαν τόν κόσμο, έχουν ζητήσει άσυλο στ' άγασσιμένα έρείπια. Μπορεί όμως να ήρθαν έδώ και για να τοποθετήσουν την άνεξαρτησία τους πού δέν τη χωρούσαν οι πόλεις. Κόβεις την καλημέρα στον ένο, άποφεύγεις τόν άλλο και μ' αυτά καταναίς άξαφνα μισάνθρωπος.

Δεξιότερα απ' τό μοναστήρι της Καισαριανής, πίσω από μιάν άλλη εκκλησία, θρίσκειται κάποιο ύπόλειμμα οίκοδομής. Μονάχα ή στέγη

«Από την ανέκδοτη συλλογή «Σκόρπια φυλλοκάρδια»

ULTIMUS CYCNI CANTUS

«Ο κύκνος, σαν ή ζωή του σβήνει, τεντώνει τό μακρύ λαιμό κι' ένα στερνό τραγούδι χύνει γεμάτο θρήνο και καημό.

Τ' άνθη, τό φώς πού 'χε ρουφήξει, τούς έρωτες πού 'χε άιστανθεί,

μαζί τα παίρνει να τα πνίξει, μέσ στο βυθό πού θά χωθεί.

Ούτε τραγούδια πιά κι' ούτε ύμνοι, και ψεύτικες χαρές της γής: λίγιο, νερού γύρω στη λίμνη, πάνω στον τάφο της σιγής.

Φλεβάρης 1941

ΖΕΦΥΡΟΣ ΒΡΑΔΥΝΟΣ

Στόν 'Αη Γιάννη πάλι τόν Καρέα, στην αλή του, άπάντησα τό σύγχρονο Διογένη, αλλά πολύ πάρα πολύ γερασμένος. Φορούσε σκούφια και σελάχι και τσαρούχια. Κάπου εκεί στα μέρια του είταν πιασμένες οι κάλτσες, θλάχικες κάλτσες του παλιού καιρού πού μόνο την άσπράδα τους είχινε χάσει.

Καθόταν πλαγιασμένος, άπάνου σε κοτρώνια, κοιτάζοντας με τό σωμένο του πρόσωπο τόν ήλιο, μ' ένα ραβδί άνάμεσα στα γόνατά του. 'Εκείνη ή πέτσινη θήκη πάνου στην κοιλιά ξεπετιόταν σαν κανένα άφύσκο έξόγκωμα άρκούδας σάμα χρειαζόταν, όχι ένα δάχτυλο μέση. 'Αλλά τό μυτερό πηγούνι με τα γένια, τα μάτια πού κοιτάζαν άτάραχα τόν ουρανό, αυτά είχαν τόση 'Ελλάδα, τόση δική μας ψυχή!

Γέρο Διογένη από τό Λιδωρίκι, μην πιστέψεις τόν έαυτό του πού σου έρριξε μερικές περιέργες ματιές και διαστικός, τάχα πολυάσχολος, πήρε τόν άνιφορο, να δει κι άλλα αξιοθέατα. 'Οχι, έγω ήθελα να καθίσω κοντά σου, μπρος στα πόδια σου και να σε ρωτήσω τόσα παλαιά, θεματοφύλακα των παραδόσεων. 'Ηθελα να σε πιάσω κι από τό χέρι, έρμε παπούλη, απ' τό χέρι σου πού έγινε πιά φλούδα ξεερή, για να σου ζεστάνω λίγο τις φλέβες, πικραμένες.

Μά είναι δύσκολο να παριστάνω στην ήλικία μου τ' άγγόνι. Είναι άβολο ν' άπομονώσεις ένα γεροφουκαρά και να τόν άνακρίνεις. Γύρω είναι άλλοι και σε βλέπουν. 'Η κοινωνία μας παρακολουθεί παντού, σαν τη συνείδησή μας.

«'Απάνου στο θουνο ή κορφή ενός πεύκου είχε άλλόκοτο χρωματισμό. Τι νάσαι αυτό, τι νάσαι αυτό, άπόρεσαν τα λογικά όντα και πήσαν ως τη ρίζα. Ο μεσιάνος κλώνος, αντί ν' άναδώσει πράσινες φούντες, έβγαλε έναν πελώριο κότσο πυκνό με χρώμα καστανό. Μά δέ σ' έχωρριστεί να βλέπεις αυτό τό παρά φύση άνεθασμένο εκεί ψηλά. Μοιάζει με τέρας, με κάτι τό άποκρουστικό.

Κατηφορίζουμε πηδώντας τα σπερδούκλια για να ξεχάσουμε την κακομοιριά των έπαγγελματιών της έξονης πού χρεώνουν ένα πιάτο θορβούς ενιά δραχμές...

— Δέν είναι πολλά; διαμαρτύρεσαι άκαδημαϊκά.

— Νά, μά έβαλα και λάδι, τόσο λάδι...

Κάπου εκεί, δίπλα σε μιά ρεματιά, μισοκρυμμένο από τούς λόφους, προσπεριούμε ένα κανούργιο νεκροταφείο. Μόνο ή μεριά της εισόδου έχει χρησιμοποιηθεί. 'Αεράκι άνάλαφο κατεβαίνει απ' τό θουνο. 'Ας άνασάνουν, τώρα βσαι δέν είχαν καιρό στη ζωή.

«'Ανθρωποι του γειτονικού συνοικισμού φεύγουν από μιά κηδεία Γιερατουίν ήζουα μες στη λιακάδα, πάνε σε μικρές συντροφίες. Μιά παρέα έχει όλο γυναίκες, οι περισσότερες στα μαύρα. Μά δέν υπάρχει καθόλου μελαγχολία στα πρόσπατά τους. Μιλούνε ζωηρά, χαμογελούν. Σε μιά στιγμή κάποια έπ' αυτές, μιά μελαχροινή, χτυπάει την άλλη χαρωπά, κάπου έδώ στην κλειδαση, σά να της λέει: για φαντάσου...

Για φαντάσου, άλήθεια. Κι ύπάρχουν ζωντανοί πού φαντάζονται: πώς όλο αυτός θά θυμοιεται άμα πεθάνουν.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ